

Розвиток мотивації до творчої праці у безробітних методами арт-терапії.

Розглядається роль мотивації до творчої праці як чинник подолання безробіття в умовах ринкової економіки. Аналізуються негативний вплив фактора незайнятості на психосоматику, психологічні функції створення соціальних стереотипів у безробітних. Розкривається проблема надання психологічної допомоги безробітним, які опинились у кризовій ситуації, шляхом розвитку мотивації до професійного самовизначення через самопізнання, самоусвідомлення та самоорганізацію особистості методами арт-терапії.

Ключові слова: психологічна допомога, безробіття, мотивація, арт-терапія.

Соціально-економічний розвиток сучасного суспільства пов'язаний з його технічним прогресом у промисловості, сільському господарстві, енергетиці, а, також, з формуванням людських трудових ресурсів, вихованням та підготовкою людей до виконання суспільно корисних і індивідуально необхідних нових трудових функцій. Зростає не тільки значення трудової діяльності для людини, зростає її складність і відповідальність за виконання роботи.

Робота в житті сучасної людини посідає значне місце. На думку вчених, людина третину свого життя проводить на роботі, бо праця - це прояв особистісної соціалізації у суспільстві, це реалізація творчих здібностей, як виявлення найвищої суспільної цінності, це можливість задовольняти біосоціальні потреби. Бути позбавленим працювати, значить бути позбавленим участі у житті суспільства. Право на працю та інтерес до неї - компоненти невіддільні від щастя та радості життя.

Нові ринки, нові системи відношень будуть створюватися та входити у життя суспільства, в міру того, як будуть змінюватися епохи, старі ринки і старі системи - життя та час плинні. Це мусить розуміти кожна сучасна людини і завжди бути готовою до змін.

Як сучасник епохи, як представник покоління кожен член суспільства обирає свій професійний шлях і стає перед вибором: приймати активну чи приймати пасивну позицію стосовно свого професійного вибору, бути творцем своєї реальності чи підкоритися долі обставин.

Роль праці, як індивідуальної так і колективної діяльності, як форми і умови існування та розвитку людини, суспільства, ноосфери, можна розглядати як спосіб самореалізації людини в суспільному житті, в спілкуванні (комунікації, обмін інформацією), в пізнанні себе та навколишнього світу, у розвитку самовдосконалення і самоствердження, створення матеріальних і духовних благ.

На сучасному етапі розвитку психології як науки розглядаються і вивчаються різні аспекти трудової діяльності: такі як пізнання, спілкування та діяльність. Взаємовідносини психології і праці, як соціально - економічного процесу перебудови оточуючого світу, будуються на основі положень, які визначають направленість психологічної науки у забезпеченні трудової практики. Одним із цих положень є відображення значних індивідуальних особливостей та розпізнань, які притаманні

кожній людині і які проявляються опосередковано у праці. Фактори праці суттєво впливають на стан психіки, змінюючи його в залежності від впливу і дії цих факторів.

Складність структури особистості, багатомірність диференціації її індивідуальних якостей особливо яскраво виявляються при вивченні різних форм трудової діяльності і колективних відносин. Неперервне збільшення значимості, обсягів і долі участі індивіда в колективній праці, зростання соціальної та особистої відповідальності за досягнення високих результатів праці посідають особливе місце у розгляданні проблем особистості, пов'язаних з вивченням її ролі у формуванні ринку праці.

Професійна придатність до конкретної діяльності вимірюється не тільки рівнем розвитку здібностей, але і багатьма особистісними якостями, насамперед, характером мотиваційної сфери - змістом мотивів, їх направленістю і ступенем активності. Індивідуальна ефективність діяльності особистості знаходиться у великій залежності від мотивації. Мотивація може компенсувати різні професійні недоліки, але слабку мотивацію неможливо нічим компенсувати - її тільки можна розвивати.

Характер мотивації (конкретні мотиви і мета, направленість, широта і інтенсивність) обумовлюється особливостями професійного поетапного становлення суб'єкта - вибір професії, реалізація діяльності, професійна переорієнтація і перепідготовка.

Усі джерела активності особистості можна об'єднати поняттям мотиваційної сфери, яка включає в себе потреби, інтереси, установки, ідеали, наміри, направленість, нахили, переконання, а також, соціальні ролі, стереотипи поведінки, соціальні норми, правила, життєву мету і цінності, і, врешті, світосприймання в цілому.

Мотивуючі фактори, за своїми проявами і функціями в регуляції поведінки, можна розділити на три відносно самостійних класи:

- а) потреби і інстинкти як джерела активності;
- б) мотиви як причини, які вимірюють вибір визначених актів поведінки;
- в) емоції, суб'єктивні переживання, установки як механізми регуляції динаміки поведінки.

Найбільш повний перелік потреб людини визначив А.Маслоу, в якому в ієрархічній послідовності побудована структура супідрядності, де перша група створює основу, а п'ята - вершину ієрархії.

Концепція А.Маслоу відіграє важливе значення у розумінні реальних мотивів трудової діяльності, демонструючи таким чином спектр людських потреб і мотивів, а головне, їх відносна значимість і пріоритети задоволення.

Мотивація професійної діяльності має специфічний характер по відношенню до • мотивації поведінки взагалі. Тому стосовно до завдань діагностики і прогнозування професійної придатності, її формування важливо розглянути не тільки те, які потреби збуджують людину виконувати ту чи іншу діяльність (змістовні теорії мотивації), але й те як виникає намір виконувати (або не виконувати) конкретне завдання, досягати визначеної мети (процесуальні теорії мотивації).

Потребу досягати успіху (або мотивація досягнення) можна розглядати як досить стійке прагнення людини отримати високі результати у професійній діяльності.

Розглядаючи мотивацію досягнення, слід приділяти велику увагу і такій стратегії поведінки - як направленість на уникнення невдач.

Загальне мотивування поведінки можна розглянути як три функції взаємо зв'язку:

очікування бажаних результатів (оцінка імовірності); очікування винагороди (де відсутність або невідповідність зв'язку між результатом і винагородою знижують рівень мотивування); валентність (цінність винагороди, яку припускає для себе дана конкретна людина).

В організацію праці і трудових стосунків суб'єктів поряд з такими формами як профорієнтація, професійна підготовка, професійний відбір входить як актуальний компонент важливий стан людини, яка опинилась у ролі безробітного.

Мотивація професійної діяльності і особистісна деструкція людини, що опинилась у стані безробітного треба розглядати в єдиному контексті, де вони виступають як два полюси єдиного вектора «мотиваційно-сміслової регуляції трудової активності» суб'єкта і відтворюють багаторівневі психологічні механізми соціальної регуляції продуктивної активності людини.

Згідно з різними літературними джерелами, фактор незайнятості має негативний вплив на психосоматику, психологічні функції і соціальні стереотипи: підвищується зловживання алкоголем, використання наркотиків, куріння, правопорушення, суїцидальні наміри та інші негативні явища підвищуються пропорційно продовженню часу незайнятості. В цей період відмічаються порушення сну, апетиту, сексуальної активності. Багато безробітних людей період вимушеної незайнятості сприймають як трагедію. У ряді країн, таких як Норвегія, Швеція, Фінляндія та ін., проблема безробіття розглядається як соціомедичний діагноз.

Дослідження психологів приводять багато чисельні підтвердження того, що вимушена незайнятість часто супроводжується «синдромом соціально-психологічної адаптації»: незадоволеність життям, невпевненість у собі і своїх здібностях, зниження самооцінки, порушуються базові життєві установки, подає рівень соціальної активності, а, головне, рівень мотивації стає настільки низьким, що не спонукає до активних дій вирішення складної кризової ситуації.

У стані безробіття відмічаються емоційна напруженість, втомленість, виявляються розладнання пам'яті і уваги, заявляються тривога, жахи і невпевненість до свого майбутнього, порушуються міжособистісні стосунки.

Можливість перенавчання багатьох безробітних не дуже цікавить, вони не вірять у свої професійні можливості, низький рівень розвитку мотивації до реорієнтації, а потім до праці не сприяє подальшому працевлаштуванню людини.

Багато безробітних звертаються за психологічною підтримкою до психологів і психотерапевтів, відвідують кімнати психологічної розгрузки.

Поряд з вже відомими методами і підходами, які використовуються у вирішенні проблем безробіття, ефективно застосовувати і метод арт-терапії.

Арт-терапія - це метод терапії творчістю. Виходячи із релятивності поняття «Пієгареіа» (з грецької - турбота, доглядання, лікування), його вводять у понятійний апарат психології і педагогіки. Пріоритетним значенням стає турбота про людину., де лікування розуміється як «соціально - психологічне лікування», як зміну стереотипів поведінки і підвищення адаптаційних здібностей особистості засобами художньої діяльності. В цьому контексті і сам термін «лікування» має ще один сенс відтінок - позбавлення від чогось, що можна співвідносити до корекційних і реабілітаційних функцій арт-терапії.

Ці методи допомагають вирішувати проблеми психологічного і психосоматичного характеру, проблеми спілкування і мотивації. Ефективна робота зі стресами, а

безробіття - це і є стрес, - допомагає гармонізувати стан у людини під час кризової ситуації, віднайти нестандартні рішення для кожного окремого безробітного, розвинути мотивацію до творчої праці і повірити у реорієнтацію, у своє нове професійне майбутнє.

Методи арт-терапії через самовираження і самопізнання допомагають зрозуміти й оцінити своє минуле, розглянути складне сьогодення, створити образи і перспективи майбутнього.

Особистість, яка опинилась у кризовому стані, приймаючи участь у арт-терапевтичному процесі, набуває досвід позитивних змін. Поступово приходять заглиблене самопізнання, самосприйняття, гармонізація розвитку, особистісний ріст.

Це є потенційний шлях до самовизначення, самореалізації, самоактуалізації особистості. Тільки сама людина, набуваючи позитивний досвід на шляху реорієнтації, відкриваючи в собі нові риси характеру, те потаємне і незвідане, що спроможне активізувати вольові і мотивуючі фактори, які подолають інертність і невіру, може змінити статус безробітного на статус людини високої професійної майстерності. Це так важливо для тих, хто опинився у стані вимушеної незайнятості.

Метод арт-терапії має певні переваги порівняно з іншими методами. Насамперед - це можливість кожної людини, незважаючи на вік, стать, рівень освіти, приймати участь у арт - терапевтичній роботі. Арт-терапія є засіб невербального спілкування, який дає змогу свої переживання, почуття, роздуми, життєві ситуації розглянути і висловити символічною мовою, яка є однією з основ образотворчого мистецтва. Людині, яка знаходиться у стані вимушеної незайнятості, дуже важливо виявити помилки минулого, щоб віднайти шлях у майбутнє, через усвідомлення особистісних протиріч, які виявились у період безробіття.

Образотворча діяльність створює своєрідні «мости», які допомагають віднайти той особистісний творчий шлях, який приведе до суттєвих змін у пошуках нової професії. Активізуючи і збагачуючи комунікативні можливості людини, арт-терапія сприяє створенню нових моделей спілкування, покращує міжособистісну взаємодію.

Метод арт-терапії дає унікальну можливість людині для дослідження своїх несвідомих процесів, вираження й актуалізації прихованих ідей і станів, тих соціальних ролей, явищ і форм поведінки, які заважають віднайти новий шлях реалізації своїх можливостей і здібностей.

Форми роботи можуть бути як групові так і індивідуальні.

Результати образотворчої діяльності відображають об'єктивний стан людини, що дають можливість використовувати їх для ретроспективної оцінки проведення аналізу, досліджень, порівнянь.

У творчому процесі людина має можливість виражати свої думки, почуття, емоції, потреби - така робота дає високий позитивний емоційний заряд, формує активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, автономність і особисті межі.

Арт-терапія заснована на мобілізації творчих можливостей людини, відновлює механізми саморегуляції і самоактуалізації, які допомагають віднайти своє індивідуальне і неповторне «Я» на шляху професійного самовизначення.

ЛІТЕРАТУРА.

В. А. Бодров. Психология профессиональной пригодности. М: «ПЕРСЭ», 2001.

Б.А. Братусь. Аномалии личности. М: Мысль, 1988.

Л.Д. Лебедева. Практика арт - терапии: подходы, диагностика, система занятий. С -Петербург: «Речь», 2005.

В. А. Толочек. Современная психология труда. «Питер», 2006.

Развитие мотивации к творческому труду в безработных методами арт-терапии

Рассматривается роль мотивации к творческому труду как фактор преодоления безработицы в условиях рыночной экономики. Анализируются негативное влияние фактора незанятости на психосоматику, психологические функции создания социальных стереотипов в безработных. Раскрывается проблема предоставления психологической помощи безработным, которые очутились в кризисной ситуации, путем развития мотивации к профессиональному самоопределению через самопознание, самоосознание и самоорганизацию личности методами арт-терапии.

Ключевые слова: психологическая помощь, безработица, мотивация, арт-терапия.

Development of motivation is to creative labour unemployed persons by methods of art-therapy

The role of motivation is examined to creative labour as a factor of overcoming of unemployment in the conditions of market economy. Analysed negative influence of factor of unemployment on psychological functions of creation of social stereotypes in unemployed persons. The problem of grant of psychological help unemployed persons which found oneself in a crisis situation opens up, by development of motivation to professional self-determination through self-knowledge of personality by the methods of art-therapy.

Keywords: psychological help, unemployment, motivation, art-therapy.